

nje ostal eden njegovih literarnih vzorov, je podedoval živ humor, ki ga je vezal s tenkim, duhovitim in včasih malo pikrim opazovanjem življenja. Pustil je filozofijo in stopil v vojaški stan, ki seveda ni mogel prijeti njegovi šegavi in lahkotni naravi. Zato ni čuda, da so se mu vse trdote in budalosti vojaškega življenja pokazale v še grobejši obliki in mu navdihnile pikre *Les Gaietes de l'Escadron* (1886), *Le 51^e Chasseurs* (1887), *Le Train de 8^h 47* (1891), *Lidoire et Biscotte* (1892). Ko se je oprostil vojaščine, ga je zanimala okolica v ministrskem uradu (*Messieurs les Ronds-de-Cuir*), dijaško življenje v *Quartier Latin* in veseljačenje na *Monmartre*. Iz miljeja poslednjega je zraslo njegovo najboljše delce *Boubouroche* (1893), ki ostane kljub vsem posebnostim vendarle tip zaljubljene slepote. Med boljša dela nam je še šteti *La Peur des coups*, *Un Client serieux*, *Theodore cherche des allumettes*, vse iz srede 90ih let, ko je bila njegova stvarivna moč kvantitativno in kvalitativno na višku. Po l. 1912. ni več pisal, a njegova slava je začela rasti in rasla je vse do njegove težke smrti ob amputaciji noge.

G. Courteline je pisal drobne farse v pripovedni in dramski obliki. Po svoji umetnosti je čist Francoz, iz katerega diha esprit in pikrost francoske srednjeveške farse, Molièrova in La Fontaineova pikra duhovitost. V romantiki in naturalizmu je zamrl zmisel za lahkotno farso, ki sta jo v Franciji zlasti XVII. in XVIII. vek tako visoko cenila. Courteline je oživil to literarno vrsto in ji vdihnil nove svežosti, novega duha in čara. Prav v tem je treba iskati tudi vzroka njegove rastoče priljubljenosti tako pri najširšem občinstvu, kakor v visokih literarnih krogih. J. Š.

KNUT HAMSun

Dne 4. avgusta 1929 je doživel Knut Hamsun (pravo ime K. Pedersen) sedemdeseto leto. Slovenska prevodna književnost ga pozna po njegovem mladostnem, vendar zelo značilnem romanu *Glad* (F. Albrecht), toda Hamsun je tudi lirik in dramatik. Najobsežnejše in najtehtnejše je njegovo pripovedniško delo, tako da spada Hamsun k reprezentantom novejšega romana. Hamsuna umetnika ni mogoče dobro doumeti, ne da bi ga poznali tudi kot človeka. Neizprosni nasprotnik vse lažnive moderne civilizacije in vendar poln vere v lepoto življenja, se je dolgo časa obupno boril za kruh in za življenje; opravljal je vrsto nizkih poklicev in preblodil skoraj ves svet; tudi kot pisatelj se je dolgo zaman boril za priznanje, šele *Glad* (1890) mu je prinesel zmago. Hamsun je v prvi dobi preganjal okorelo umstveno literaturo in doktrinarno avtoritativnost, zato so njegova dela polna odpora proti meščanski civilizaciji in oznanjajo beg v prirodnost. V tej prvi dobi, ko popisuje vrsto mrkih zgodb brez zmage, mu je bil v psihološki analizi vzor Dostojevskij, dokler se v romanu *Pan* (1894) ni docela osamosvojil in dosledno našel pot od civilizacije k naravi. Ves boj v življenju postavlja Hamsun na naravno neenakost obeh spolov, v neko kozmično celoto nasprotij: mož in žena se neprestano iščeta, sovražita in ljubita. Ker njegovim romanom navadno nedostaja močnega zunanjege dejanja, zato so tudi njegove drame bolj psihološko lirskega značaja. Taka je tudi njegova trilogija *Pred vrati slave* (1895), *Igra življenja* (1896) in *Večerna*

zarja (1898). Prvo dramo poznamo pri nas iz uprizoritve Hudožestvenega teatra l. 1921. V vrsti kasnejših del je najboljši *Blagoslov zemlje* (1917), ki je bil nagrajen z Nobelovo nagrado. Prvotna avtorjeva vera v prirodnost je v tej novi dobi izzorela v moč dela v prirodi, v sreči svobodnega preustvarjanja zemlje — kar je veljalo že od nekdaj kot pot do najvišje človečnosti. Hamsunovo zadnje večje delo so *Potepuhi* (1927). F. K.

HUGO VON HOFMANNSTHAL

(1. februarja 1874 do 15. julija 1929)

S Hofmannsthalom je umrl eden najznačilnejših avstrijskih pesnikov. Nastopil je proti koncu prejšnjega stoletja v družbi z dekadentnim »Mladim Dunajem«, ki je s Herm. Bahrom in Arthurjem Schnitzlerjem kot naturalistična in simbolična struja dal celotni nemški književnosti značilne pobude in svojstvenosti. Hofmannsthal je bil reprezentant te družbe. Preko mehkobne transcendentalne lirike pa se je kmalu razvil v izrazitega artista, ki je z esejem, zlasti pa z dramo iskal izraza svojemu aristokratskemu literarnemu nagnjenju. Spisal je vrsto drobnih iger lirskega značaja in v izredno ostro brušeni obliki. Pozneje se je zvezal z Reinhardtom in Rich. Straußem in skušal izraziti svoje literarne težnje z neposrednim teatrom in muziko. Ker je Hofmannsthalu šlo predvsem za čim popolnejši sodobni stilni izraz človečnosti, je prepešnjeval Sophokleja, srednjeveški misterij, Calderona i. dr. Najboljša dela te vrste so *Elektra* (1904), *Oedipus* (1906), *Jedermann* (1912) in *Das große Welttheater* (1922). Njegove dramatične podobe so barve in občutja, ekstatični ritmi, ki vzbujajo v gledavcu in poslušavcu individualna doživetja in zadnji namen drame: očiščenje.

Za Riharda Strauša, ki je dal njegovi *Elektri* enakovredni muzikalni izraz, je pisal libretta kot *Der Rosenkavalier* (1911), *Ariadne auf Naxos* (1912), *Die Frau ohne Schatten* (1918).

Hofmannsthalovi umetnosti gre predvsem za absolutno lep izraz, plemenito, resnobno pojmovanje vsega težkega v življenju, greha in smrti. Značilno je iz njegovih teoretičnih razprav tole mesto: »In vendar ni lepe in tudi ne pomembne vsebine brez resnično lepega oblikovanja, kajti vsebina se rodi šele z oblikovanjem; in prav tako ni lepe knjige brez lepe besede, kakor ni lepe podobe brez lepega slikanja — in prav to je kriterij lepo pisane knjige, da nam veliko pove, grdo pisane, da nam malo ali pa nič ne pove, čeprav v nji mogoče kaj izvemo ali doumemo ali si kaka dejstva predočimo... Boccaccio je svoje pripovedke tako napisal, da je v njih vse za večnost narejeno, in vendar so mu predmet srečanja zaljublencev, zvijačne prevare zakoncev in druge slabe dogodivščine... Tako smo prišli prav blizu misli, da ni nobenega predmeta, ki bi bil sam v sebi vzvišen ali sam v sebi nizek, ampak imamo v osebah samo odseve duhovno-čutnega svetovnega elementa in ti odsevi so neskončno raznoliki z ozirom na svojo prednost in vrednost, kakor je pač ustvarjen igrajoči se duh.« (O lepi besedi.)

Hofmannsthal je bil izrazit Avstrijec v starem pomenu; iskal je zvez tudi s slovanskimi avstrijskimi kulturami, zlasti s češko; iz češke literature je tudi prevajal. F. K.